

LÆRERVEILEDNING OG SAMTALEOPPLEGG TIL FILMEN

HJELP, PAPPA SLÅR

Forebyggende undervisning mot vold og overgrep
på barneskoletrinn.

UTGIVER: Voksne for Barn 2019 (c)
ILLUSTRASJONER: Tora Uhrn
LAYOUT OG GRAFISK PRODUKSJON: Grafisk Form as

OM FILMEN:
TITTEL: Hjelp, pappa slår
VARIGHET: 13 min
REGI OG MANUS: Kalle Fürst, etter en historie av Magne Raundalen
PRODUSENT: Fürst og Far Film og Fjernsyn

Dette prosjektet er støttet av ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering.

ISBN: 978-82-92488-83-6 Hjelp, pappa slår (trykk)
ISBN: 978-82-92488-84-3 Hjelp, pappa slår (PDF)

FORORD

Boka *Seksuelle overgrep og vold*¹, er et verktøy for å fremme dialog og innsikt i møtet med barn og unge, og gi hjelp til å planlegge og gjennomføre forebyggende tiltak i barnehage og skole.

Forfatterne Magne Raundalen og Jon-Håkon Schultz har begge omfattende praksis- og forskningskompetanse om vold og seksuelle overgrep. Gjennom sitt arbeid har de begge erfart at dette er vanskelige tema å snakke om for de som daglig møter barna i barnehage og skole. Samtidig er disse arenaene er noen av de viktigste for barna når det gjelder tillit og trygghet, samtale og mulighet for tidlig avdekking og hjelp.

Barnehage og skole ble løftet fram som viktige tiltaksområder i regjeringens tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn (2014–2016) *En god barndom varer*

livet ut. Som en oppfølging til dette, ble rammeplanene for de pedagogiske utdanningene endret fra 1. august 2016. Det betyr at lærere og førskolelærere skal få styrket kunnskap om å se tidlige tegn, vite hvilke tiltak som kan settes i verk og hvordan de bør samarbeide med andre faggrupper. Selv om lovverk og rammeverk endres, har vi erfart at mangel på kompetanse, verktøy og metoder, ofte er til hinder for at praksisendring skjer.

Med utgangspunkt i historien om Eivind i boka, har Voksne for Barn produsert filmen «Hjelp, pappa slår!». Målet er å gjøre arbeidet til Raundalen og Schultz enda mer praktisk og anvendelig i undervisningen – som et tillegg til, og med støtte i boka. I dette materialet, presenterer vi et kortfattet samtaleopplegg som følger filmen, og som kan brukes på hele barnetrinnet.

---

¹Raundalen, Magne og Schultz, Jon-Håkon (2016) *Seksuelle overgrep og vold: forebyggende undervisning i skolen*. Universitetsforlaget

MÅL FOR UNDERVISNINGSOPPLEGGET

Gjennom film og samtaleopplegg er det et mål at elevene skal få:

- › kunnskap om hva vold og overgrep er
- › vite hvorfor det er viktig å si ifra, og hvem man kan si ifra til
- › vite at det er mulig å få hjelp
- › hjelp til å sette ord på handlinger, tanker og følelser
- › lære at barn kan snakke med voksne om vold og overgrep
- › få innsikt i hvordan andre har det når de opplever vold og overgrep i familien

INNHold OG ORGANISERING

Voksne For Barn har utarbeidet et konkret forslag til et undervisningsopplegg på to skoletimer (halvannen time, pluss pause). Med utgangspunkt i filmen har vi laget forslag til spørsmål for refleksjon og samtale, med tilhørende støtte-spørsmål som kan tilpasses elevenes alder og modning og det som føles naturlig for læreren. Det kan også hende at det må gjøres et utvalg dersom elevene er aktive i dialogen.

Vi anbefaler at det er to voksne til stede i klassen når undervisningen gjennomføres. Det kan være to lærere, men det kan også være aktuelt at helsesykepleier eller sosiallærer deltar sammen med lærer.

Vi anbefaler at tidspunkt for undervisningen vurderes godt. Det kan være en fordel å unngå siste time på dagen, samt fredag, slik at det er tid og mulighet til oppfølging av enkelt-elever i etterkant ved behov.

FORBEREDELSE

Lærerens rolle i forebyggende undervisning handler primært om å formidle kunnskap om vold og overgrep, få elevene til å reflektere over temaet, gi håp om at det nytter å si ifra og at man kan få hjelp. En viktig lovpålagt oppgave er å melde fra om mistanke om overgrep i henhold til skolens rutiner.

Det anbefales at alle voksne som skal delta i undervisningen har sett filmen og lest boken *Seksuelle overgrep og vold før opplegget* tas i bruk, spesielt første del som er veileder til lærerne. Det er også viktig å lese historien som filmen er basert på. Her finnes gode eksempler og forklaringer på mye av det man bør være forberedt på at elevene vil kunne spørre om.

Den forebyggende undervisningen bør være et tema i fellestid, slik at alle på skolen er godt kjent med innholdet i opplegget og hvilke rutiner og tiltak skolen har for å følge opp dersom undervisningen fører til at elever i etterkant forteller om vold og overgrep. Skolen bør vurdere involvering av, eller samarbeid med, andre kommunale instanser. (PP-tjenesten, barnevern, psykisk helsetjeneste, familievern, politi, helsestasjon for ungdom).

Skolen må være forberedt på at noen kan ha behov for oppfølging i etterkant. Det er ikke uvanlig av en eller flere elever etter slik undervisning signaliserer at dette er noe de selv har opplevd eller at de kjenner noen som har fortalt om dette. Boka til Raundalen og Schultz vil være en god kilde til kunnskap og råd.

Andre viktige ressurser til bruk i forberedelse er:

- › Læringsressurs for voldsforebygging og livsmestring i skole og barnehage: jegvet.no (Bufdir)
- › Nasjonal veiviser ved vold og overgrep: dinveit.no (NKVTS)
- › Snakkemedbarn.no (RVTS)

Av og til kan det bli sagt ting i undervisningssituasjonen, eller du observerer noe som gjør at du blir bekymret for om barnet blir utsatt for vold eller overgrep. I slike situasjoner er det viktig å anerkjenne barnets følelser og vise at du har forstått det barnet har sagt ved f.eks. å gjenta at voksne ikke har lov til å utøve vold mot barn, at det alltid er de voksne som har ansvaret etc. Si at det er riktig og viktig og si ifra, og trygg barnet på at dere to skal snakke sammen om det etter timen. Snakk med barnet alene så snart du har anledning og følg retningslinjene til skolen.

Følgende momenter er viktige å huske i en individuell samtale med barn:

- Vær åpen for å ta imot det barnet måtte ønske å fortelle
- La barnet i størst mulig grad få fortelle fritt
- Ikke still ledende spørsmål
- Ikke still flere spørsmål enn nødvendig for å forvise deg om at du har forstått barnet rett eller for å avklare hvordan barnet kan hjelpes videre.
- Det må ikke gis løfter om at betroelsen ikke skal bringes videre.
- Etter samtalen må spørsmål og svar skrives ned så nøyaktig og ordrett som mulig. Dette er svært viktig for en eventuell straffesak eller personalsak.

Mer inngående samtaler med barn om mulige overgrep med tanke på å avdekke straffbare forhold er politiets og rettsvesenets oppgave, og vurdering av barnets omsorgssituasjon er barneverntjenestens ansvar å vurdere.²

² Utdannings- og forskningsdepartementet og Barne- og familiedepartementet. Veileder for utarbeidelse av plan for krisehåndtering. Mistanke om ansattes seksuelle overgrep mot barn (12/2002)

For enkelte lærere kan det være vanskelig å gjennomføre denne type undervisning på grunn av egen erfaring. Det bør legges til rette for veiledning og støtte i forbindelse med gjennomføring av opplegget.

Før filmen vises anbefaler vi at det sendes informasjon til foreldrene om innholdet i opplegget. Det er utarbeidet et forslag til informasjonsskriv til foreldre som kan lastes ned. Link til filmen kan eventuelt sendes ut sammen med skrivet.

til helt mot slutten av filmen. Før vi ser filmen skal vi snakke om hva vold egentlig betyr.

SAMTALE OG REFLEKSJON - HVA ER VOLD?

- › Hva er vold? Hva tenker dere når dere hører ordet vold? Hva kan det være?

Skriv opp forslagene til elevene på kaktusen.

TIME 1

Ha filmen klar!

Sitt i ring hvis klassen er vant til dette

Flippover-ark med påtegnet kaktus henges på veggen. Ha tilgjengelig tykke tusjer i ulike farger så innspill fra elevene kan skrives opp underveis.

INNLEDNING (10 MIN)

Lærer kan for eksempel innlede ved å si:

I dag skal vi se en tegnefilm om noe som er alvorlig. Filmen handler om Eivind og familien hans. Eivind er 8 år, og det som er spesielt i Eivind sin familie, er at pappaen hans slår mammaen hans. Dette kaller vi vold i familien. Filmen heter «Hjelp, pappa slår». Som dere hører er dette et alvorlig tema. Men det er en ting jeg må fortelle dere med en gang. Filmen heter noe mer. Hele tittelen er «Hjelp, pappa slår – en trist historie som ender bedre enn forventet». At det går bedre med Eivind enn hva man skulle tro er noe vi skal komme tilbake

Forklaring lærer kan bruke:

Vold er når noen slår deg, sparker, lugger, klyper eller gjør andre ting som gjør vondt på kroppen. Det er også vold når noen truer deg, skriker stygge ting til deg osv. Det er ulovlig at voksne slår eller gjør andre vonde og forferdelige ting mot barn. Voksne har ikke lov til å slå selv om barna har gjort noe galt. Voksne skal passe på at barna har det godt!

Det er også vold mot barn dersom de ser at voksne slår eller gjør andre vonde ting mot hverandre.

FILM (10 MIN)

Som introduksjon til filmen, kan lærer for eksempel si: *Som vi skal se i filmen om Eivind, hender det at det er vold i familien. At foreldrene er slemme mot hverandre, eller at de slår barna sine. Det er viktig å vite at loven sier at dette aldri er lov! Og det er heller aldri barnas skyld!*

Vi skal nå se på filmen om Eivind og gjøre noen oppgaver sammen underveis. Det kan hende at noen synes det blir skummelt. Og så er det fint å vite at selv om det Eivind opplever er veldig vondt, så får han god hjelp og det går bra til slutt!

Se film.

Stopp filmen ved **6.44** min (Eivind, Yngvild og mor står i vinduet og ser at far blir ført bort av politiet).

SAMTALE OG REFLEKSJON (10 MIN)

- › Var det noe spesielt dere tenkte på eller la merke til i filmen?

Åpent spørsmål som inviterer elevene til å svare fritt ut i fra egen opplevelse av filmen

- › Hvordan tror dere Eivind og lillesøster har det nå?
  - o Hva tror du de tenker?
  - o Hvilke følelser tror du de har?
  - o Hvorfor?
  - o Når man for eksempel er redd eller lei seg, hva kan man gjøre for å få det bedre?
  - o Hva tror dere de mener med «snakkemedisin»?

Her er det et poeng at dere reflekterer rundt at Eivind fikk det bedre da han snakket om hvordan han hadde det, og sa ifra om hva han trengte for å få det bedre.

- › Hva var det pappaen til Eivind gjorde?
  - o Hva tenker dere om det?
  - o Hvorfor er det ikke lov å gjøre slik som pappaen til Eivind gjør?
  - o Vet dere andre ting som voksne ikke får lov til å gjøre mot barn?
  - o Hva er det som gjør at voksne kan gjøre slike ting som pappaen til Eivind? (Kap. 6 og kap. 8, f.eks. tanksykdom, egen oppvekst osv.)
  - o Hva kan man gjøre dersom voksne gjør ting de ikke har lov til?
  - o Hvem kan man si fra til?

- › På familievernkontoret blir det bestemt at de skal flytte til et krisesenter.
  - o Hva er et krisesenter?
  - o Hvem var det som bestemte at de skulle dra dit?
  - o Hva var det som skjedde som gjorde at det ble bestemt?
  - o Husker dere hva Eivind sa?
  - o Hvorfor var det så viktig at han sa det han mente?

Her er det et poeng at dere reflekterer rundt at mamma som voksen tar ansvar – at hun bestemte det fordi Eivind sa ifra så tydelig – det hjelper at Eivind tør å si det han mener. Både mamma og Kristian sier at det er de voksne som må ta ansvar og at barn ikke skal ha det sånn.

RESTEN AV FILMEN (10 MIN)

Lærer kan for eksempel si:

Nå skal vi se resten av filmen, og finne ut hvordan det går med Eivind og Yngvild. Jeg vet heldigvis at det går bedre nå i siste del av filmen.

SAMTALE OG REFLEKSJON

- › Eivind sier at det å komme til krisesenteret er det beste som har hendt på lenge. Hvorfor tror dere han synes det?
  - o La dere merke til noe damen på krisesenteret sa som var viktig? (at det aldri er barnas skyld, at det er de voksne som er ansvarlige når det er vold i familien)
- › Hvorfor tror dere Eivind har lyst til å besøke pappa i fengslet selv om han har gjort voldelige ting mot familien sin?
- › Politiet sa det var viktig med noen regler når Eivind besøkte pappa i fengslet. Husker dere noen av disse?
  - o Hvorfor tror dere det viktig med slike regler?
  - o Hvorfor er det viktig at pappa sier unnskyld og at det som har skjedd er hans skyld?
- › Hvordan tror dere Eivind og lillesøster har det på slutten av filmen? Hvorfor?
- › Hvordan tror dere mamma har det? Hvorfor?
- › Hvordan tror dere pappa har det? Hvorfor?
- › Hvorfor tror dere det gikk bra til slutt?

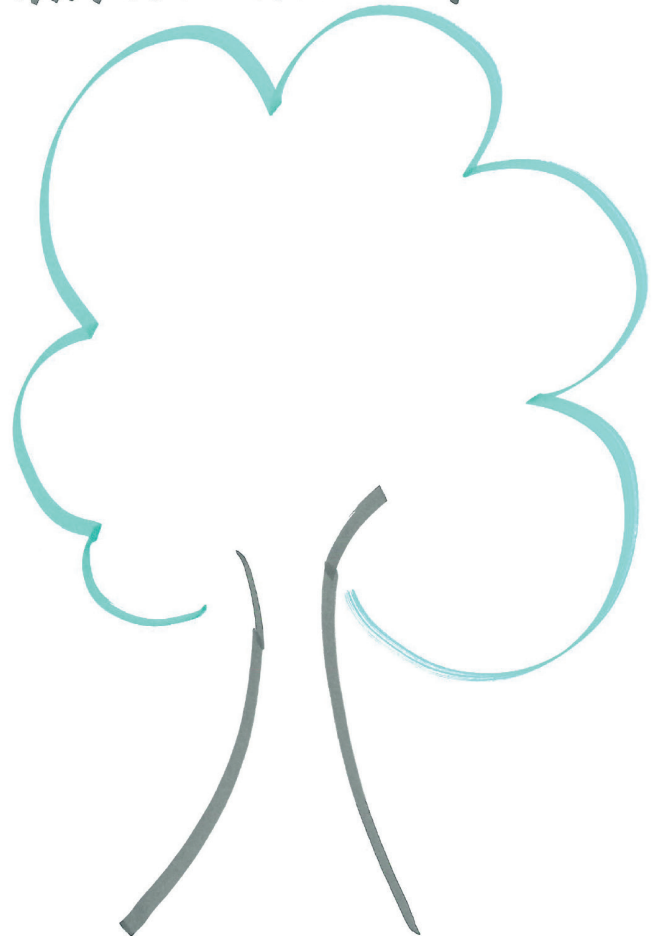
TIME 2

Bord i grupper på 4-5 stk

Flippover-ark med påtegnet tre henges på veggen

På forhånd er det klippet ut epler og pærer i papir som kan limes på treet, disse er lagt ut på bordene sammen med fargeblyanter.

HVA KAN HJELPE?

HVA KAN VI GJØRE? (20 MIN)

Lærer kan for eksempel si:

Det vi har sett på filmen om Eivind og Yngvild kan jo også skje barn vi kjenner, til og med i vår klasse.

Det som er viktig med denne filmen er å forstå at noen kan ha det sånn, og at vi kan lære noe som kan hjelpe oss selv eller venner som opplever dette

Nå skal vi tenke oss at Eivind eller Yngvild går i vår klasse.

- › Hva kan vi gjøre for at de skal få det bedre?
- › Hva kan vi gjøre for å være gode klassekamerater?
- › Og hva kan Eivind og Yngvild selv gjøre som vil hjelpe?
- › Hva kunne jeg som lærer ha gjort?

Fargelegg og skriv på eplene og pærene.

De voksne går rundt og hjelper til, men lager også egne epler eller pærer. Runde i plenum på hva som har kommet fram. Eplene og pærene limes på treet.

SE OPPFØLGINGSFILMEN MED LINUS OG MAGNE RAUNDALEN (15 MIN)

SAMTALE OG REFLEKSJON (10 MIN)

Oppsummering og avslutning – Hva har vi lært?

Lærer kan for eksempel si:

Her har vi sett Linus og Magne snakke om noe av det vi har lært i dag:

- › At det er viktig å si fra til noen, og det har jo dere vært flinke til å finne ut av – hvem man kan si fra til!

Lærer oppsummerer det som har kommet frem på treet

- › Vi har også lært at så alvorlige ting ikke kan være hemmelige.
- › At det aldri er barnet skyld! Det har til og med kongen sagt.
- › Det er mange som kan hjelpe!

Lærer oppsummerer hvem dette kan være, f.eks. familievern, barnevern, krisesenter, politi, andre voksne, hvor finnes disse i vår kommune og hva gjør de, eventuelt lage en oversikt over kontaktinformasjon og litt om de ulike hjelpetjenestene. Informasjon om og telefonnummer til barnas alarmtelefon (Brosjyrer til utdeling kan bestilles og deles ut til alle).

Er det andre ting vi har lært?

Oppsummer gjerne med at Linus og Magne snakker om hvorfor det er viktig at barn lærer om dette.

- › Husker dere hva Linus mente om det? At hvis man lærer om det, så kan man vite at noen barn faktisk opplever dette, men også vite at slik skal det ikke være! At det er ulovlig, og at man kan få hjelp.

Huskeliste for ansvarlige voksne³

- Lytt til barn når de forteller om venner som ikke har det så lett
- Hør etter om de prøver å formidle noe de ikke kan snakke om
- Lag et forum for «snakketid», hvor dere setter dere ned sammen for å snakke om alt
- Innled dialog med barna dersom du tror de bærer på skremmende hemmeligheter
- Si at barn ikke skal eller kan bære på grusomme hemmeligheter alene, de kan ta skade av det
- Skremmende hemmeligheter har en tendens til å bli verre over tid
- De blir verre over tid fordi de ikke blir håndterbare uten noen å snakke med
- Problemer som er skapt av voksne, skal håndteres av voksne
- Er problemet veldig alvorlig, må du bestemme ta det ut av barnets hender
- Forklar hvorfor du tar over, og hva du kommer til å gjøre
- Som pedagog og helsepersonell SKAL du gå videre med informasjon om forhold som skader helse og utvikling

³ Raundalen, Magne og Schultz, Jon-Håkon (2016) Seksuelle overgrep og vold: forebyggende undervisning i skolen. Universitetsforlaget

FOR MER INFORMASJON:

Ønsker du å drøfte din bekymring med noen? Ta kontakt med rådgiverne hos Voksne for Barn på vfb.no eller på tlf. 810 03 940

VOKSNE FOR BARN
Stortorvet 10 › 0155 Oslo › Tlf: 48 89 62 15 › vfb@vfb.no › vfb.no